

Рис. 3. Коефіцієнти переходу ¹³⁷Cs з ґрунту у надземну частину фітомаси трав'яних рослин, які входять до складу раціону козулі європейської

Висновки:

- Для всіх досліджуваних видів рослин, представлених різними життєвими формами, що входять до складу раціону козулі європейської, характерні значні сезонні коливання концентрації ¹³⁷Cs у надземній фітомасі, яку використовують тварини як корм.
- Максимальний вміст ¹³⁷Cs у надземній фітомасі для переважної кількості дерев і чагарників встановлено влітку, але для сосни, берези, верби та крушини спостережено деяке зростання надходження ¹³⁷Cs в осінній період.
- Враховуючи, що сезон активного (масового) полювання на козулю розпочинається у жовтні, кормову фітомасу рослин у цьому місяці можна розташувати у такий ряд у порядку збільшення інтенсивності накопичення ¹³⁷Cs: горобина звичайна → крушина ламка → осика → береза повисла → верба козяча → кропива дводомна → багно звичайне → щучник дернистий → ситник скупчений → малина несійська (ожина) → ожика волосиста → чорниця → брусниця → верес звичайний.
- Чагарнички порядку вересовцвітих (верес, чорниця, брусниця та багно) мають найвищі рівні радіоактивного забруднення на початку весни та наприкінці вегетаційного періоду.

Література

- Краснов В.П. Радіоекологія лісів Полісся України / В.П. Краснов. – Житомир : Вид-во "Волинь", 1998. – 112 с.
- Краснов В.П. Радіоекологія козулі європейської в Центральному Поліссі України / В.П. Краснов, З.М. Шелест, О.О. Орлов, М.М. Калетник, С.П. Ірклієнко, В.М. Турко. – Житомир : Вид-во "Волинь", 1998. – 28 с.
- Karlen G. Seasonal variation in the activity concentration of ¹³⁷Cs in Swedish roe-deer and in their daily intake / G. Karlen, K.J. Johanson and Bergström // Environ. Radioactivity. – 1991. – № 14. – С. 91-103.
- Johanson K.J. Radioaesium in wildlife of a forest ecosystem in Central Sweden / K.J. Johanson, R. Bergstrom, S. Von Bothmer, G. Karlen // Transfer of radionuclides in natural and semi-natural environments. – Elsevier Applied Science, London & New York. – 1992. – Pp. 183-193.

Краснов В.П., Гулик И.Т. Сезонные изменения в аккумуляции ¹³⁷Cs лесными растениями – компонентами рациона козули европейской (*Capreolus capreolus* L.) в лесах Житомирского Полесья

Определены основные виды древесных пород, кустарников, кустарничков и травянистых растений, которые входят в рацион козули европейской на протяжении года в лесах Житомирского Полесья. Приведены величины коэффициента перехода ¹³⁷Cs с почвы в надземные части кормовых, лесных растений как показателя, который характеризует величину их радиоактивного загрязнения. Осуществлена группировка растений по интенсивности накопления ими ¹³⁷Cs в различные периоды года и определены основные, которые приводят к значительному радиоактивному загрязнению органов козули европейской.

Ключевые слова: радиоактивное загрязнение, радионуклиды, удельная активность радионуклида, коэффициент перехода, охотничье хозяйство, кормовые растения, копытные животные.

Krasnov V.P., Gulyk I.T. The Seasonal Changes in Accumulation of ¹³⁷Cs by Forest Plants – the Diet Components of the European Deer (*Capreolus Capreolus* L.) in the Forests of Zhytomyr Polissya

The main types of trees, bushes, shrubs and herbaceous plants that are included into the diet for the European deer during the year in the forests of Zhytomyr Polissya were defined. The transfer value of the coefficient of ¹³⁷Cs from the soil to the phytomass of aerial parts to feed and forest plants, as an indicator that shows the value of their radioactive contamination, was shown. The grouping of the plants according to their intensity accumulation of ¹³⁷Cs in different seasons was done and the main of them that cause to the radioactive contamination of European deer, were identified.

Key words: contamination, radionuclides, activity of radionuclides, the transfer value, hunting, forage plants, ungulates animals.

УДК 630*2:504.062(477.8)

Доц. Я.В. Генчик¹, д-р с.-г. наук;

доц. М.В. Чернявський¹, канд. с.-г. наук; доц. П.Т. Яценко², канд. біол. наук

ПРОЯВИ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМАХ КАРПАТ ВНАСЛІДОК ДІЇ РІЗНИХ АНТРОПОГЕННИХ ЧИННИКІВ

Представлено результати вивчення прояву трансформаційних процесів у ялицево-букових, ялиново-букових, ялицево-ялиново-букових та ялиново-буково-ялицевих лісах Карпат внаслідок дії різноманітних антропогенних чинників. Проаналізовано трансформації структури лісів у межах окремих модельних просторів регіону внаслідок нефективної лісгосподарської діяльності, незаконних рубок деревини місцевим населенням і випасання худоби. Відображено зміни фізико-механічних властивостей верхнього шару бурих гірсько-лісових ґрунтів ялиново-букових лісів залежно від ступеня рекреаційних навантажень. Показано, що негативна дія антропогенних чинників проявляється, насамперед, у зміні видового складу лісових насаджень, їх просторової і вікової структури, ущільненні верхніх горизонтів ґрунту, зниженні біорізноманіття, біологічної стійкості та стабільності лісових екосистем.

Ключові слова: лісові екосистеми Карпат, трансформаційні процеси, антропогенні чинники трансформацій в лісових екосистемах.

Вступ. Лісові екосистеми, які домінують у Карпатах, відіграють важливу еколого-стабілізаційну роль та забезпечують потреби населення країни у лі-

¹ НЛТУ України, м. Львів;

² Інститут екології Карпат НАН України, м. Львів

сових ресурсах. Проведення лісгосподарських заходів у минулому столітті, спрямованих переважно на інтенсивне використання сировинних ресурсів лісу, призвело не тільки до зниження загальної лісистості та виснаження лісових ресурсів регіону, але й спричинило негативні зміни видової, вікової та просторової структури лісових насаджень, змінило динаміку їх розвитку. На значних площах відбулася заміна корінних деревостанів похідними, змінився видовий склад едифікаторів, знизилась продуктивність і стійкість насаджень, порушилась стабільність функціонування лісових екосистем [1-5].

Забезпечення сталого розвитку країни, що передбачає збільшення лісистості та відтворення природних різновікових лісових екосистем Карпат, зумовлює необхідність ефективного лісокористування та ведення лісового господарства на засадах наближеного до природи лісівництва з урахуванням сучасного стану лісових насаджень та оцінки ступеня їх трансформованості. Це сприятиме відновленню фітоценотичної структури лісових екосистем, збереженню біорізноманіття, посиленню стійкості лісових насаджень до дії несприятливих природних та антропогенних чинників [6-9].

Об'єкти та методика дослідження. Вивчення трансформаційних процесів у лісових екосистемах Карпат та зміни структури лісових насаджень внаслідок дії різноманітних антропогенних чинників проведено в ялицево-букових, ялиново-букових, ялицево-ялиново-букових та ялиново-буково-ялицевих лісах шляхом польових досліджень, що передбачали закладання пробних площ у модельних просторах "Бусовисько", "Ялинкувате", "Опорець" та "Розлуч", які належать до Верховинсько-Бескидського округу звичайнодубових, букових, ялицевих та ялинових лісів і післялісових лук Східнокарпатської підпровінчії листяних та хвойних лісів і високогірної рослинності Карпатсько-Альпійської гірської провінції лісів та високогірної рослинності [10].

Закладання пробних площ як репрезентативних одиниць відображення лісової рослинності та визначення таксаційних показників насаджень здійснено за прийнятною у лісовій таксації методикою [11, 12] відповідно до вимог ОСТ 56-69-83 [13]. Видовий склад рослин лісових екосистем наведено відповідно до вітчизняної номенклатури назв [14]. Лісівничу характеристику території досліджень здійснено за методикою української лісотипологічної школи [15, 16].

Визначення змін фізико-хімічних властивостей бурих гірсько-лісових ґрунтів у ялиново-букових лісах, залежно від ступеня рекреаційних навантажень, проведено в лабораторії експрес-аналізу ґрунтів кафедри ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства та урбоекології Національного лісотехнічного університету України за апробованими методиками [17, 18].

Результати дослідження. Проведені дослідження в ялицево-букових, ялиново-букових, ялицево-ялиново-букових та ялиново-буково-ялицевих лісах Карпат показали, що трансформаційні процеси в лісових екосистемах зумовлені дією як природних, так і антропогенних чинників, які тісно пов'язані між собою, часто посилюють взаємодію одного з іншим, призводять до негативних наслідків, що проявляється, насамперед, у зміні видового складу, просторової і вікової структури насаджень, зниження їх біологічної стійкості. Загалом, лісові екосистеми Карпат з корінними деревостанами, які не зазнали значного антропо-

погенного впливу, характеризуються складною просторовою структурою, відносно високими запасами стовбурної деревини (наприклад: ялицево-ялиново-букові ліси – від $617 \text{ м}^3 \cdot \text{га}^{-1}$ у 70-річному віці (п.п.14-02) до $862 \text{ м}^3 \cdot \text{га}^{-1}$ у 100-річному віці (п.п. 13.02); ялиново-букові ліси – $565 \text{ м}^3 \cdot \text{га}^{-1}$ у 85-річному віці (п.п. 8-00) та відносно багатим фіторізноманіттям (ялиново-букові ліси – 56 видів рослин (п.п. 7.00); ялиново-буково-ялицеві – 54 види рослин (п.п. 6-00).

Похідні деревостани, зазвичай, відзначаються монодомінантністю, а їх видове фіторізноманіття зменшується із зниженням природності видової структури. Похідні соснові та ялинові насадження, створені на місці ялицево-букових, ялиново-букових та в ялицево-ялиново-букових лісів, хоч і характеризуються значними запасами стовбурної деревини (наприклад: 9Сз1Яв+Бкл – $378 \text{ м}^3 \cdot \text{га}^{-1}$ у 45-річному віці (п.п. 2-00); 10Яле – $913 \text{ м}^3 \cdot \text{га}^{-1}$ у 60-річному віці (п.п. 15-02), проте їх стабільність є вкрай низькою, часто спостерігається ураження дерев хворобами та шкідниками, наявність вітролому та всихання дерев.

Наявність на територіях модельних просторів складних за фітоценотичною, віковою і просторовою структурою старовікових природних лісів (наприклад: 6Бкл3Яле1Яцб – $701 \text{ м}^3 \cdot \text{га}^{-1}$ у 120-річному віці (п.п. 11-02); Яле3Бкл – $530 \text{ м}^3 \cdot \text{га}^{-1}$ у 150-річному віці (п.п. 7-00); 9Яцб1Бкл+Яле – $536 \text{ м}^3 \cdot \text{га}^{-1}$ у 120-річному віці), зумовлює необхідність їх збереження та охорони і водночас створює передумови для збільшення площі та розширення мережі природно-заповідних територій на землях лісового фонду країни. Аналізуючи результати дослідження, доходимо висновку, що трансформаційні процеси в лісах Карпат зумовлені головно антропогенними чинниками, такими як неефективні лісівничі заходи, незаконними рубками дерев, надмірними рекреаційними навантаженнями та випасанням худоби, що проявляється у змінах видового складу, структури та продуктивності насаджень, властивостей ґрунтового покриву.

Неефективна лісгосподарська діяльність в ялицево-букових, ялиново-букових, ялицево-ялиново-букових і ялиново-буково-ялицевих лісах Карпат призводить до зменшення участі в складі насаджень бука лісового (*Fagus sylvatica* L.) та ялиці білої (*Abies alba* Mill.), збільшення площ монодомінантних деревостанів ялини звичайної (*Picea abies* Karst.) та сосни звичайної (*Pinus sylvestris* L.) на місці ялицево-букових і ялицево-ялиново-букових лісів, утруднює поновлення деревних порід, супроводжується зменшенням фіторізноманіття у похідних деревостанах ялиново-букових (31-44 види) та ялиново-буково-ялицевих лісів (31-48 видів рослин). Знижується стійкість та стабільність лісових екосистем, у насадженнях посилюється участь вітровальних і буреломних дерев (до 6,2 % запасу), збільшується частота уражень ентомошкідниками та фітохворобами, спостерігається масове всихання ялинових деревостанів (табл.).

Незаконне вирубування дерев місцевим населенням в ялиново-букових і ялицево-букових лісах призводить до зменшення участі в складі насаджень бука лісового, зниження продуктивності насаджень (до 16,6 % запасу) та практичної відсутності сухостійних дерев у лісостанах поблизу населених пунктів.

Випасання худоби в лісах Карпат призводить до спрощення просторової структури насаджень і зниження продуктивності деревостанів, зменшення при-

родного поновлення і механічного пошкодження дерев, появи в лісостанах, що межують з пасовищем, значної кількості яблуні лісової (*Malus sylvestris* Mill.), груші звичайної (*Pyrus communis* L.) та черешні (*Cerasus avium* Moench) – до 9,8 % запасу в молодняках (див. табл.). Особливо негативний вплив випасання худоби проявляється на межі лісу з пасовищем, що призводить до значного спрощення просторової структури лісових насаджень та практично унеможливає природне поновлення деревних видів.

Табл. Трансформації в ялицево-букових, ялиново-букових, ялицево-ялиново-букових і ялиново-буково-ялицевих лісах модельних просторів Карпат

Чинник трансформації	Зміни в компонентах біогеоценозу
Неефективна лісгосподарська діяльність (запозилі рубки догляду, невідповідність складу порід при створенні лісових культур, непроведення заходів із сприяння природному поновленню)	- збільшення варіабельності видового складу насаджень; - зниження участі в складі ялицево-букових, ялиново-букових і ялицево-ялиново-букових лісів бука лісового; - зниження участі в складі ялиново-буково-ялицевих лісів ялиці білої; - збільшення площ монокультур ялини звичайної; - збільшення площ культур сосни звичайної в ялицево-букових і ялицево-ялиново-букових лісах; - зниження стійкості та стабільності штучно створених монокультур ялини звичайної (ураження ентомошкідниками та фітохворобами, побуління кори, масове всихання дерев); - утруднене поновлення деревних порід у властивих їм локалітетах (наприклад: бук лісовий, ялиця біла, клен-явір у соснових лісостанах ялицево-букових лісів, бука лісового та ялиці білої в монодомінантних лісостанах ялини звичайної); - зменшення фіторізноманіття у похідних деревостанах ялиново-букових (31-44) і ялиново-буково-ялицевих (31-48 видів) лісах порівняно з природними лісами (відповідно 47-56 та 50-54 види) за однакових умов; - зниження стійкості похідних деревостанів до динамічної дії вітрових потоків (збільшення вітровальних і буреломних дерев – до 6,2 % запасу насаджень).
Незаконні рубки деревини місцевим населенням	- зменшення участі бука лісового в складі лісових насаджень; - зниження продуктивності насаджень (до 16,6 % запасу); - практична відсутність сухостійних дерев в лісостанах поблизу населених пунктів.
Випасання худоби	- спрощення просторової структури насаджень – практична відсутність природного поновлення на межі лісу і пасовища; - механічні пошкодження кори та гілок дерев; - наявність в лісостанах на межі з пасовищем яблуні лісової, груші звичайної, черешні (до 9,8 % запасу в молодняках).
Рекреаційні навантаження	- витоптування трав'яного вкриття; - зменшення типового природного видового фіторізноманіття; - збільшення кількості нелісових (заносних) видів трав'яного вкриття; - ущільнення ґрунтового покриву – збільшення густини ґрунту (в 1,05-1,19 раза) та густини твердої фази (в 1,03-1,09), зменшення пористості (в 1,02-1,10) та аерації (в 1,01-1,05 раза) ґрунту в ялиново-букових лісах.

Надмірні рекреаційні навантаження на лісові екосистеми Карпат призводять до витоптування трав'яного вкриття, зменшення фіторізноманіття та ущільнення ґрунтового покриву бурих гірсько-лісових ґрунтів – збільшення густини (в 1,05-1,19 раза) та густини твердої фази (в 1,03-1,09), зменшення

аерації (1,01-1,05) та загальної пористості (в 1,02-1,10 раза) верхніх шарів ґрунтового покриву ялиново-букових лісів (табл.).

Висновки. Трансформаційні процеси в лісових екосистемах Карпат зумовлюються негативною дією як природних, так і антропогенних чинників, серед яких головно виступають: неефективне проведення лісівничих заходів, незаконні рубки дерев, випасання худоби та надмірні рекреаційні навантаження.

Неефективна лісгосподарська діяльність у Карпатах призвела до значної варіабельності видового складу насаджень, збільшення площ монокультур ялини звичайної та сосни звичайної, зниження участі у складі ялиці білої в ялицевих та бука лісового в букових насадженнях, зменшення фіторізноманіття у похідних деревостанах і зниження їх стійкості та стабільності – збільшення в насадженнях дерев уражених фітохворобами та ентомошкідниками, вітровальних і буреломних дерев і сухостою.

Незаконні рубки дерев у лісових масивах Карпат призводять до зниження їх продуктивності та зменшення участі в складі насаджень бука лісового в ялиново-букових і ялицево-букових лісах, зменшення біорізноманіття поблизу поселень внаслідок відсутності сухостійних, вітовальних і буреломних дерев, які вибираються місцевим населенням.

Випасання худоби в лісах Карпат призводить до спрощення просторової структури насаджень і механічного пошкодження дерев та утруднює процес природного відновлення лісових екосистем. Одночасно в молодих насадженнях, що примикають до пасовищ, видове фіторізноманіття є більшим, зокрема через появу у складі насаджень диких плодкових, таких як яблуня лісова, груша звичайна та черешня.

Рекреаційні навантаження на лісові екосистеми призводять до витоптування трав'яного вкриття та ущільнення ґрунтового покриву бурих гірсько-лісових ґрунтів, до збільшення густини та густини твердої фази, зменшення аерації та загальної пористості верхніх шарів ґрунтового покриву.

Відновленню природних високопродуктивних лісів Карпат сприятиме ведення лісгосподарських заходів на засадах наближеного до природи лісівництва, що потребує врахування основних тенденцій трансформаційних процесів у лісових екосистемах внаслідок антропогенної діяльності.

Література

- Генсірук С.А. Ліси Західного регіону України / С.А. Генсірук, М.Н. Нижник, Л.І. Копій. – Львів : Вид-во Наук. тов. ім. Шевченка, МО України, УкрДПТУ, 1998. – 407 с.
- Голубець М.А. Вступ до геосоціосистемології / М.А. Голубець. – Львів : Вид-во "Поллі", 2005. – 199 с.
- Криницький Г.Т. Стан лісів Українських Карпат, екологічні проблеми та перспективи / Г. Криницький, П. Третяк // Праці НТШ : зб. наук. праць НТШ. – Сер.: Екологічний збірник : Екологічні проблеми Карпатського регіону. – Львів : Вид-во НТШ. – 2003. – Т. XI. – С. 54-65.
- Чернявський М.В. Проблеми доступу місцевого населення до лісових ресурсів та незаконні рубки в лісах Карпат та Західного Полісся : монографія / М.В. Чернявський, І.П. Соловій, Я.В. Генік та ін. – Львів : Вид-во Тов. "Зелений Хрест", "Ліга-Прес". – 2011. – 256 с.
- Генік Я.В. Зміни в лісових екосистемах північного мегахилу Карпат під впливом трансформаційних процесів / Я.В. Генік, М.В. Чернявський, м.П.Т. Ященко // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість : міжвідомч. наук.-техн. зб. – Львів : Вид-во НЛТУ України. – 2012. – Вип. 39.1. – С. 8-13.

6. Чернявський М.В. Наближене до природи лісівництво в Українських Карпатах / М.В. Чернявський, Р. Швігтер, Р.В. Ковалишин та ін. / за ред. М.В. Чернявського. – Львів : Вид-во ЛА "Піраміда", 2006. – 88 с.
7. Ященко П.Т. Основи лісівництва : конспект лекцій / П.Т. Ященко. – Львів : Вид-во НЛТУ України, 2008. – 118 с.
8. Чернявський М.В. Концептуальні засади наближеного до природи лісівництва / М.В. Чернявський, Г.Т. Криницький, В.І. Парпан та ін. // Наукові праці Лісівничої академії наук України : зб. наук. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2012. – Вип. 10. – С. 43-47.
9. Генік Я.В. Чинники та оцінка рівня трансформаційних процесів у лісових екосистемах Карпатського регіону України / Я.В. Генік // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.10. – С. 78-86.
10. Національний атлас України. – К. : Вид-во ДНВП "Картографія", 2007. – С. 197-208.
11. Гром М.М. Лісова таксація : підручник / М.М. Гром. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2007. – 416 с.
12. Горошко М.П. Біометрія : навч. посібн. / М.П. Горошко, С.І. Миклуш, П.Г. Хомиок. – Львів : Вид-во "Камула", 2004. – 236 с.
13. Пробные площади лесоустроительные. Метод закладки: ОСТ 56-69-83. – М. : Изд-во ЦБНТИлесхоз, 1984. – 60 с.
14. Доброчаева Д.Н. Определитель высших растений Украины / Д.Н. Доброчаева, М.И. Котов, Ю.Н. Прокудин и др. – К. : Вид-во "Фитосоцицентр", 1999. – 548 с.
15. Воробьев Д.В. Методика лесотипологических исследований / Д.В. Воробьев. – К. : Изд-во "Урожай", 1967. – 388 с.
16. Горшенин Н.М. Лесоводство / Н.М. Горшенин, А.И. Швиденко. – Львов : Изд-во "Вища шк.", 1977. – 304 с.
17. Радов А.С. Практикум по агрохимии / А.С. Радов, И.В. Пустовой, А.В. Корольков: под ред. И.В. Пустового. – М. : Изд-во "Агропромиздат", 1985. – 312 с.
18. Александрова Л.И. Лабораторно-практические занятия по почвоведению / Л.И. Александрова, О.А. Найденова. – Л. : Изд-во "Агропромиздат", 1986. – 295 с.

Генік Я.В., Чернявський Н.В., Ященко П.Т. Проявлення трансформацій в лесних екосистемах Карпат в результаті діяння різних антропогенних факторів

Представлены результаты изучения проявления трансформационных процессов в пихтово-буковых, елово-буковых, пихтово-елово-буковых и елово-буково-пихтовых лесах Карпат в результате действия различных антропогенных факторов. Проанализированы трансформации структуры лесов в пределах отдельных модельных пространств региона вследствие неэффективной лесохозяйственной деятельности, незаконных рубок древесины местным населением и выпаса скота. Отражены изменения физико-механических свойств верхнего слоя бурых горно-лесных почв елово-буковых лесов в зависимости от степени рекреационных нагрузок. Показано, что негативное воздействие антропогенных факторов проявляется, прежде всего, в изменении видового состава лесных насаждений, их пространственной и возрастной структуры, уплотнении верхних горизонтов почвы, снижении биоразнообразия, биологической устойчивости и стабильности лесных экосистем.

Ключевые слова: лесные экосистемы Карпат, трансформационные процессы, антропогенные факторы трансформаций в лесных экосистемах.

Henyk Ya.V., Chernyavskyy M.V., Yashchenko P.T. Transformations Manifestations in Forest Ecosystems of the Carpathians as the Result of Various Anthropogenic Factors

Some results of studies on manifestations of transformation processes in fur-beech, spruce-beech, fur-spruce-beech and spruce-beech-fur forests of the Carpathians resulting from various anthropogenic factors are presented. Transformations in the structure of forests in the frames of separate model areas of the region resulting from ineffective forest economic activity, illegal woodcuts by local population and grazing are analyzed. Some changes in physical-mechanical properties of the upper layer of brown mountain-forest soils depending on the

stage of recreation loads are reflected. The negative impact of anthropogenic factors is demonstrated to be manifested primarily in changes of the species composition of forest plantations, their aerial and age structure, consolidation of upper soil horizons, decreasing the biodiversity, biological sustainability and stability of forest ecosystems.

Key words: forest ecosystems of the Carpathians, transformation processes, anthropogenic factors of transformations in forest ecosystems.

УДК 581.55

Доц. Ю.Ю. Гайова, канд. біол. наук – Черкаський ДТУ

АНАЛІЗ СИСТЕМАТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ФЛОРИ ВИЩИХ СУДИННИХ РОСЛИН ЧЕРКАСЬКО-ЧИГИРИНСЬКОГО ГЕОБОТАНІЧНОГО РАЙОНУ

Проведено структурно-порівняльний аналіз систематичної структури флори Черкасько-Чигиринського геоботанічного району. Наведено коротку характеристику геологічної та геоморфологічної структури, ґрунтів, клімату району досліджень. Обраховано очікувану кількість видів для цієї території та проведено порівняння із фактичною кількістю видів. На основі розрахунку площі конкретної флори обґрунтовано репрезентативність даних. Проведено таксономічний аналіз на рівнях відділів, класів, родин, родів та видів. Виділено провідні родини та роди, наведено їх кількісну характеристику. Проаналізовано склад десяти провідних родин флори Черкасько-Чигиринського геоботанічного району. Наведено кількісну характеристику родів флори від надполіморфних до монотипних. Подано список найбільш поширених видів району. Проведено порівняння флори Черкасько-Чигиринського геоботанічного району з флорами інших територій.

Ключові слова: Черкасько-Чигиринський геоботанічний район, флора, вищі судинні рослини, провідні родини, провідні роди, таксономічне різноманіття, систематична структура флори.

Вступ. Збереження та відновлення природного різноманіття певних територій вимагає його всебічного дослідження, аналізу та порівняння з іншими районами. Це потребує виділення одиниць для дослідження і порівняння. Флора, яку традиційно розглядають як сукупність популяцій видів, що займають певну територію, охоплює тільки ту її частину, яка представлена судинними рослинами. Гострі дискусії викликали завжди питання розмірності, обмеження території. Оскільки розвиток флористики у ХХ ст. відбувався паралельно з концепцією розвитку морфолого-географічного розуміння виду, то в основу трактування флори також було покладено географічні принципи її розуміння, а поняття "географія" в цей період, на відміну від такого в ХІХ ст., асоційовано з поняттям "територія". Інші географічні аспекти, притаманні цій науці у ХІХ ст., відійшли до сфери "екологія".

Таким чином, якщо в ХІХ ст. екологія обмежувалася еколого-фізіологічними питаннями дослідження рослин до навколишнього середовища, базувалася на експериментах, то в ХХ ст. її сфера розширилася, а натомість сфера географії звузилася до територіальних аспектів. Бо ще Й.К. Пачоський писав, що він розуміє географію в широкому аспекті, як розуміли її класики ботаніки.

Таке звуження географії відобразилося на розумінні "флора". Остання розглядалася з територіальних позицій і викликала заперечення застосування цього поняття до тих природних одиниць, що характеризують флору ценозів, урочищ, місцевостей, лісів, луків тощо, тобто внутрішньоодноманітних ценотичних одиниць. З одного боку, таке розуміння флори, а з іншого – необхід-